

ABSTRAKT

Ochrana slabšího ve smluvních závazkových vztazích

Mgr. Jiří Zapletal

Disertační práce (2011)

Disertační práce „Ochrana slabšího ve smluvních závazkových vztazích“ se zabývá problematikou soukromoprávní ochrany slabší smluvní strany. Důraz na ochranu slabšího představuje jeden z nejvýraznějších trendů moderního soukromého práva. Přesto problematika ochrany slabší smluvní strany dosud nebyla v české právní literatuře dostatečně zpracována a ani v zahraniční literatuře nenalezneme mnoho prací, který by byly věnovány otázce právní ochrany slabší smluvní strany jako takové.

Problematika právní ochrany slabší smluvní strany není výhradní doménou tzv. spotřebitelského práva. Problémy vyplývající z rozdílného postavení (nerovnosti) smluvních stran vznikají nejen u smluv uzavíraných mezi podnikatelem a spotřebitelem, ale i mezi podnikateli navzájem a v neposlední řadě (na což se občas zapomíná) i ve smluvních vztazích mezi nepodnikateli.

Ochrana slabší smluvní strany je obsažena v různých právních institucích, z nichž některé lze označit za tradiční, jiné jsou téměř výlučně výdobytkem moderního smluvního práva. Stále více se ochrana slabší smluvní strany prosazuje rovněž v podobě obecného principu smluvního závazkového práva.

V současné době zažívá ochrana slabší smluvní strany v českém právu určitou renesanci, a to primárně v důsledku připravované rekonstrukce českého soukromého práva. Návrh nového občanského zákoníku opouští dosavadní důraz kladený na rovnost stran (prosazovaný stávajícím „socialistickým“ občanským zákoníkem z roku 1964) a namísto toho klade důraz na princip smluvní svobody a právě princip ochrany slabší smluvní strany, k němuž se otevřeně hlásí. Podstatná část práce se proto zabývá analýzou tohoto (pro další vývoj českého soukromého práva stěžejního) legislativního díla z hlediska ochrany slabší smluvní strany a identifikuje případné nedostatky či možnosti vylepšení navrhované úpravy.

Cíle práce jsou stanoveny následovně:

- a) vymezit pojem slabší smluvní strany a obecné předpoklady její právní ochrany,
- b) vymezit místo ochrany slabší smluvní strany v systému zásad (principů) soukromého (smluvního) práva,

- c) vymezit základní prostředky právní ochrany slabší smluvní strany,
- d) vymezit okruh nejvýznamnějších soukromoprávních hmotněprávních institutů, u nichž se v platném českém právu ochrana slabší smluvní strany projevuje a provést jejich analýzu, a to zejména z toho hlediska, zda daná právní úprava plní svůj účel ochrany slabší smluvní strany a nepřiměřeně nezasahuje do jiných hodnot chráněných právem (právních principů) a navrhnout případné změny *de lege ferenda*,
- e) provést analýzu právní ochrany slabší smluvní strany obsaženou v návrhu nového občanského zákoníku a navrhnout případné změny návrhu, a přispět tak k diskusím o podobě nového českého soukromoprávního kodexu v otázce, jakým způsobem by v novém občanském zákoníku měla být upravena problematika ochrany slabší smluvní strany,
- f) posoudit možnosti ochrany slabší smluvní strany ve vztazích mezi podnikateli.

V souvislosti se stanovenými cíly vychází autor z následujících pracovních hypotéz:

- a) Platný právní řád slabší smluvní stranu nedefinuje a neobsahuje ani žádné obecné ustanovení, z něhož by bylo možné dovodit, jaké předpoklady musí být splněny k tomu, aby byla slabší smluvní straně poskytnuta právní ochrana. Jak pojem slabší smluvní strany, tak předpoklady její právní ochrany, je možné stanovit pouze přibližně.
- b) Ochrana slabší smluvní strany lze považovat za princip soukromého práva, který však nemá obecnou povahu, ale projevuje se pouze tam, kde zákonodárce ochranu slabší smluvní straně poskytuje.
- c) V platném soukromém právu lze nalézt případy, kdy je ochrana slabší smluvní straně poskytována způsobem, který z hlediska účelu sledovaného právní úpravou a z hlediska míry zásahu do jiných hodnot chráněných právem není úpravou optimální a je vhodné ji *de lege ferenda* změnit.
- d) Návrh nového občanského zákoníku přináší z hlediska ochrany slabší smluvní strany řadu nových institutů a změn, které sice představují pozitivní posun oproti stávající právní úpravě, zároveň však také obsahují výkladové nejasnosti a mohou působit v praxi problémy. Navrženou úpravu ochrany slabší smluvní strany v návrhu nového občanského zákoníku je proto třeba ještě podrobit důkladnější analýze a navrhnout možná vylepšení.

- e) Ve vztazích mezi podnikateli lze *de lege lata* o ochraně slabší smluvní strany hovořit pouze ve velmi omezené míře.

Práce má následující strukturu:

Po úvodu se v kapitole 2 autor zabývá nejprve samotným pojmem slabší smluvní strany a předpoklady její právní ochrany.

Následující kapitola 3 nejprve pojednává o právních principech obecně, dále se zabývá jednak otázkou, zda lze ochranu slabší smluvní strany rovněž označit za princip soukromého (smluvního) práva, jednak vymezením vztahu mezi ochranou slabší smluvní strany a jinými principy smluvního práva a řešením jejich vzájemných konfliktů.

V kapitole 4 je nejprve analyzována otázka, zda by ochrana slabší smluvní strany měla být primárně předmětem soukromého, nebo naopak veřejného práva. V další části kapitoly je obsažen přehled hlavních soukromoprávních prostředků ochrany slabší smluvní strany.

Kapitola 5 obsahuje rozbor tradičních soukromoprávních institutů na ochranu slabší smluvní strany obsažených v současném platném právu (a to ochrany nezletilého, ochrany osoby s duševní poruchou a osoby jednající v tísní), včetně srovnání s jejich úpravu *de lege ferenda* v návrhu nového občanského zákoníku.

Kapitola 6 se zabývá problematikou ochrany nájemce bytu a následující kapitola 7 problematikou ochrany spotřebitele jako slabší smluvní strany. Ochranou nájemce a ochranou spotřebitele se autor v uvedených kapitolách zabývá jak *de lege lata*, tak *de lege ferenda*, s ohledem na návrh nového občanského zákoníku.

V kapitole 8 autor analyzuje nové instituty na ochranu slabší smluvní strany obsažené v návrhu nového občanského zákoníku (obecná ochrana slabší smluvní strany, *laesio enormis*, lichva, úprava adhezním smluv, a další). Poslední kapitola 9 se zabývá ochranou slabší smluvní strany ve vztazích mezi podnikateli.

V závěru práce shrnuje autor její hlavní myšlenky a hodnotí, zda práce dosáhla stanovených cílů a zda došlo k potvrzení pracovních hypotéz.